

KOROM MÁRIA¹**A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság (Szerbia) NATO bombázása – ahogy a szemtanú látta****NATO bombing of Yugoslavia (Serbia) – as a witness saw****Absztrakt**

A Jugoszláv Szövetségi Köztársaság bombázása 1999. március 24-én kezdődött és 78 napon át tartott. A NATO légicsapásai nem kímélték sem a katonai célpontokat, sem az infrastruktúrát, ugyanakkor felmérhetetlen szenvedést okoztak a lakosságnak. A támadás célja az volt, hogy demonstrálják a NATO eltökéltségét, visszatartsák a belgrádi vezetést a Koszovó elleni agressziótól, és megtörjék a jugoszláv hadsereg erejét. Az alábbiakban szubjektív beszámolót olvashatunk az eseményekről és a vajdasági lakosok mindennapjairól.²

Kulcsszavak: NATO bombázás, Jugoszlávia, Koszovó, Vajdaság

Abstract

Bombing of Federal Republic of Yugoslavia was started on 24th of March 1999, and lasted for 78 days. The NATO air strikes were not sparing the military targets, neither the infrastructure, but it caused immeasurable suffering to the population. The main goal of the attack was to demonstrate the NATO's determination to stop the aggression against Kosovo and to break the power of the Yugoslavian Army. In this paper, you can read a subjective report about the events and about daily life of the population.

Keywords: NATO bombing, Yugoslavia, Kosovo, Vojvodina

¹ Nemzeti Közszerológati Egyetem, MSc szakos hallgató - National University of Public Service, MSc student, E-mail: korommari@gmail.com, ORCID: 0000-0002-0756-1463

² A szerző gyermekként élte át a bombázásokat Szabadkán. Rokonai és barátai egy része még ma is ott él. 2007-2010 között újságíróként dolgozott ugyanott, majd 2010-2014 között Nyugat-Balkán szak-tanácsadóként az Európai Parlamentben. Jelenleg a Nemzeti Közszerológati Egyetem Nemzetközi közszérológati kapcsolatok mesterszakának biztonsági szakirányos hallgatója.

ELŐZMÉNYEK

Az 1980-as években, a kommunizmus gyengülésével és Josip Broz Tito halálával, az egykoron fejlett és térségében modernnek számító Jugoszlávia hanyatlásnak indult. Tito halála után több elnök és miniszterelnök vezette Jugoszláviát, akik meghatározott rotáció szerint vezették az országot. Az éppen soros vezető mindig saját tagköztársaságának érdekeit próbálta érvényesíteni, ami az évek alatt egyre fokozódó nacionalizmushoz, elszakadási törekvésekhez és fegyveres harcokhoz vezetett.³⁴

Függetlenségét elsőként Szlovénia és Horvátország kiáltotta ki, 1991. június 25-én. Mindkét országban fegyveres konfliktus tört ki: Szlovéniában mindössze 10 nap alatt elhallgatnak a fegyverek, míg Horvátországban kezdetét veszi egy 4 éves véres időszak, több ezer katonai és civil halottal, valamint több százezer menekülttel mindkét oldalon.⁵⁶ Szlovénia és Horvátország példáját követve Macedónia és Bosznia-Hercegovina is bejelentette függetlenedési igényét. Ez utóbbi országban véres polgárháború⁷ veszi kezdetét: 1991-1995 között több mint 50 000 katona és mintegy 40 000 civil veszi életét a harcok során, több tízezer (főként bosnyák) nő erőszakolnak meg, 2 millióan kényszerülnek elhagyni hazájukat.⁸ A Dayton-i békeszerződés véget vet a harcoknak ezen a területen, a nacionalizmustól fűtött összecsapások 1995-től az ország déli részén, Koszovóban kezdődnek meg újra, melynek következtében a '90-es évek végére a koszovói lakosság 80%-a, döntő többségében a koszovói albánok (90%) kényszerül elhagyni otthonát.⁹

1999. március 24-én a NATO légi offenzívába kezd Jugoszlávia ellen¹⁰ – az ENSZ BT jóváhagyása nélkül. A bombázás célja, hogy tárgyalóasztalhoz kényszerítse a szerbeket. Az utolsó bomba Kololec (falu Kosovska Mitrovica közelében) területére esett, 1999. június 10-én, 13:30-kor.

³ Volt egyszer egy ország: Jugoszlávia létrehozása és széthullása: [Tóthfalu, 2003. június 21.] Megjelenés: Tóthfalu: Logos: Széchenyi István Stratégiakutató és Fejlesztési Intézet., 2003

⁴ Juhász József: Volt egyszer egy Jugoszlávia, Aula Kiadó, 1999

⁵ A polgárháború értelmetlenségét és kegyetlenségét Vukovár példája is bizonyítja. A három hónapos ostrom során a városra lövedékek tízezreit lőtték ki, majd a város elfoglalását követően a szerb csapatok 200 sebesültet mészároltak le. A mészárlásért 2010-ben Borisz Tadic, a hivatalban lévő szerb elnök a helyszínen kért bocsánatot.

⁶ Major Nándor: Egy állameszme tündöklése és bukása: Jugoszlávia létrejötte és széthullása, Újvidék, Fórum kiadó, 2013

⁷ A Jugoszláv Néphadsereg és a Horvát Hadsereg beavatkozásával, irreguláris csapatok aktív közreműködésével.

⁸ A közölt adatok becslések, pontos számadatok nem állnak rendelkezésre. A menekültek kérdésért részletesebben lásd Padányi József: A menekültek és hontalanok visszatelepítése Bosznia-Hercegovinába. Hadtudomány 2000/2. 116-121. oldalak.

⁹ Elsődlegesen az erőszakos kitelepítések és etnikai tisztogatások miatt, de a bizonytalan helyzet is sokakat késztetett arra, hogy elhagyja otthonát.

¹⁰ A NATO Allied Force hadművelete 1999. március 24 és június 10. között.

<http://www.nato.int/kosovo/all-frce.htm#pb> Letöltve: 2016. március 31.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

KÖVETKEZMÉNYEK

A NATO 78 napon keresztül bombázta Jugoszláviát, kezdetben csak katonai célpontokat támadott, később számos gazdasági és civil célpontokat is találat ért. Súlyosan károsodott az ország infrastruktúrája és jelentős gazdasági létesítményei, gyárai, de bomba hullott több iskolaépületre, templomra és műemlékre is.¹¹ Számos hiba csúszott a hadműveletbe, találat érte például a belgrádi Kínai Nagykövetséget.¹² A legtöbben egy személyvonat, a szerb rádió és televízió belgrádi épülete, s egy Nis melletti autóbusz-pályaudvar elleni légi csapás során haltak meg. A NATO-gépek egy albán menekültoszlopot is bombáztak, s 87 ember halt meg Koszovó déli részén, Prizren környékén.¹³ A légi csapások következtében országszerte 148 lakóház, 62 híd, 300 iskola, kórház, közigazgatási épület és 176 műemlék semmisült meg.¹⁴

A 11 hétig tartó nemzetközi hadműveletben összesen 2 300 légicsapást mértek, melyben 995 objektum sérült meg. 1 150 harci repülőgép 420 000 robbanóanyagot szórt le a célpontokra, beleértve 20 000 nehéz légi bombát, 1 300 cirkálórakétát, 37 000 kazettás bombát – köztük uránium tartalmú töltetekkel.

A lakosság életét a légitámadások okozta félelem mellett a gyakori és sokszor tartós áramszünetek, üzemanyag- és élelmiszerhiány nehezítette. Az oktatást ideiglenesen felfüggesztették – hónapokig tartó rendkívüli szünetet kaptak a diákok. Az országot elhagyni legális határátlépéssel a férfiak számára lehetetlen volt: a katonaköteles férfiak országból való kilépését nem engedélyezte a kormány – sokan a zöldhatáron keltek át, s kértek a túoldalalon menekült státuszt. Az akkori jugoszláv kormány gyakran küldött katonai radar kocsikat lakott területre, majd az azt ért bombatalálat után próbálta a lakosságot a NATO ellen hangolni, hiszen lakott területet ért a találat. A NATO repülőgépei szerb nyelvű szórólapokat szórtak ki, melyekkel a lakosság felé próbáltak üzenetet közvetíteni, elmagyarázva, hogy a támadások a kormány politikája ellen irányulnak, nem pedig a civilek ellen. A kormány rádiós és televíziós propagandán keresztül próbálta meggyőzni a lakosságot arról, hogy a szórólapok méreggel vannak átitatva. A média nyugat ellenes propagandát és szerb nacionalista dalokat sugárzott napi 24 órában.

A bombázások – a szerb hivatalos adatok szerint – 1 008 katona és rendőr¹⁵ és 1 200-4 000 civil halálát okozták, tízezen sérültek meg. A Human Right Watch adatai sze-

¹¹ Jakus János: Nato légitámadó-hadművelet Jugoszlávia ellen 1999, Közép-Európai Folyóirat, 4. évf. 3-4. szám, 2011

¹² A Kínai Nagykövetség elpusztítására számos magyarázat született, de a teljes igazság sohasem fog kiderülni. Volt, aki tévedésről beszélt, de volt olyan változat is, hogy az épületben a szerb hírszerzés ügynökei dolgoztak.

http://www.honvedelem.hu/cikk/56282_tobb_mint_ketezer_bevetessel_kenyszeritettek_meghatralasra_milosevicset Letöltve: 2016. március 31.

¹³ Juhász József – Magyar István – Tálás Péter – Valki László: Koszovó, egy válság anatómiája, Osiris Kiadó, Budapest, 2000

¹⁴ <http://www.honvedelem.hu/cikk/14342/a-nato-bombazasok-10-evfordulojara-emlekeztek> Letöltve: 2016. március 31.

¹⁵ a szerb hadügyminiszter nyilatkozata szerint

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

rint¹⁶ azonban a civil áldozatok száma alig több mint 500 a bombázások miatt. Az okozott anyagi kárt 30-100 milliárd amerikai dollárra becsülik: az akkori Jugoszláv kormány szerint 100 milliárdot is eléri a NATO által okozott kár, míg a G17 szervezet gazdasági szakértői szerint¹⁷ ez mindössze 30 milliárd US dollár. Több mint 25 000 lakóépület vált egyenlővé a földdel vagy rongálódott meg, 470 km közút és 595 km vasúti útvonal ment tönkre. 14 repülőtér, 19 kórház, 20 egészségház, 18 óvoda, 69 iskola, 176 műemlék és 44 híd sérült meg, 38 pedig teljesen tönkrement.¹⁸ A számokkal történő zsonglörködés sem fedheti el azonban azt, hogy a bombázás rendkívüli szenvedést okozott mindazoknak, akik a meg-támadott területen éltek.

Megsemmisült Jugoszlávia elektromos energia termelésének 30%-a, találat érte a pancsovai és az újvidéki olajfinomítókat, valamint grafitbomba lehetetlenítette el az elektromosenergia-rendszert. 78 ipari létesítmény és 45 erőmű sérült meg vagy vált egyenlővé a földdel – minek következtében több ezer tonna rákkeltő, mutagén és mérgező anyag szabadult ki. Mintegy 150 ezer tonna kőolaj és mintegy 367 ezer tonna kerozin kapott láng-ra, több mint 20 ezer lakóépület sérült, és minimum 31 ezer urániumtartalmú rakétát lőttek ki.¹⁹

Az anyagi és humán veszteségeken túl a környezeti károk jelentősége sem becsülhető le, és hosszú távú következményei nehezen becsülhetők. Az ENSZ szakosodott szervezete²⁰ 2002-ben készített egy jelentést²¹ a környezeti hatásokról Szerbiában és Montenegróban. Maga a tanulmány az uránium tartalmú lövedékek hatásáról szól – ezzel megerősítve azok sokáig vitatott használatát a '99-es bombázások során. A riport helyszíni vizsgálatok eredményeit közli, a lövedékek vízre, levegőre és élővilágra gyakorolt hatását bemutatva. A vízkészletek esetén – mivel a lövedékek maradványainak nagy része a talajban van s ez jövőbeni környezeti veszélyforrás lehet – egyelőre a szennyezettség mértéke elhanyagolható, a sugárzás pedig – a levegő esetén is – a megengedett keretek között van.

A szerbiai egészségügyi statisztikai intézet²² adatai szerint a rákos megbetegedések száma érzékelhetően nőtt: 2001-ben 17 917 ember halálát okozta ez a betegség, míg 2014-ben 21 322 emberrel végzett a kór. A kiváltó okra vonatkozó hivatalos adatok nincsenek, az uránium tartalmú kazettabombák jelentősége, esetleges hatása egyelőre nem megerősített.²³

¹⁶ HRW report: The crisis in Kosovo, 2000

¹⁷ G17 sajtóközleménye szerint

¹⁸ B92, Beta és Tanjug hírügynökségek összesítése szerinti számok

¹⁹ ENRY konferencia adatai, 2001

²⁰ United Nations Environment Programme - UNEP

²¹ UNEP: Depleted Uranium in Serbia and Montenegro - Post-Conflict Environmental Assessment in the Republic of Yugoslavia, 2002

²² Institut za javno zdravlje „Dr Milan Jovanovic Batut” <http://www.batut.org.rs/> Letöltve: 2016. árpilis 3.

²³ Egy 2001-ben készített tanulmány szerint a szegényített urán tartalmú lövedékek a külső sugárterhelést nem növelik. Ugyanakkor a kémiai mérgező hatás nagyon súlyos következményekkel járhat, ha porral vagy aeroszolokkal szennyezett levegőt lélegez be valaki. Aszódi Attila: A szegényített urán

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

Ami az lerombolt objektumok helyreállítását illeti, az Európai Unió 2000 februárjában létrehozta az Európai Újjáépítési Ügynökséget,²⁴ mely az EU meghatározó szerve a háborúban lerombolt infrastruktúra újjáépítésére Koszovóban, Szerbiában, Montenegróban és Macedóniában. Az Ügynökség 2008-ig (megszűnéséig) 2,87 milliárd euró kiosztását irányította 4 operatív központján keresztül – az összeg 86%-a, azaz mintegy 2,45 milliárd euró került végül kifizetésre. Az Európai Újjáépítési Ügynökség 1,3 milliárd eurót utalt ki különféle szerbiai újjáépítési projektekre. Az ügynökség 2000 decemberében kezdte meg a munkát, 180 millió eurót adott Szerbiának a Sürgősségi Segélyprogram²⁵ keretében, melyet energiaellátásra és a lakosság létszükségleteinek biztosítására (alapvető élelmiszerek, gyógyszerek) költöttek.

2001-ben az Ügynökség a közép- és hosszú távú befektetésekre összpontosított, mint amilyenek az energiaszektor, az egészségügy, a mezőgazdaság, és a vállalkozásfejlesztések. 2002-ben olyan hosszú távú projekteket támogattak, melyek központi eleme a gazdasági fejlődés, a jó kormányzás és a jogállamiság volt. Ugyanebben az évben az Ügynökség egy 170 millió eurós programot menedzsel, mely célja az infrastruktúra helyreállítása, a kis és középvállalkozások támogatása, a médiafüggetlenség elősegítése és a civil társadalom szerepének növelése volt. 2003-ban a közpénzügyek, az igazságügy és az adminisztráció területére, 2004-ben pedig az Európai Unió integrációt elősegítő projektekre fókuszáltak.

2005-ben és 2006-ban az Európai Újjáépítési Ügynökség olyan programokra összpontosított, melyek a kisebbségi csoportokkal, a versenyképességgel, a fogyasztóvédelemmel és az intézményi rendszerek megerősítésével foglalkoztak. 2007-ben már azokra a reformokra figyelt az Ügynökség, melyek elengedhetetlenül szükségesek az EU-s csatlakozási tárgyalások megkezdéséhez: gazdasági fejlesztések, mezőgazdaság és kereskedelem, energetika, helyi önkormányzatok, infrastruktúra, egészségügy.

A bombázások nem lebecsülhető következménye az is, hogy Koszovó 2008. február 17-én kikiáltotta függetlenségét, melyet 112 ország ismert el.²⁶ Habár ez a terület nemzetközi jogilag az ENSZ felügyelete mellett Szerbia része, ez utóbbinak még sincs beleszólá-

lövédékek működése és hatása. <http://www.jm.bme.hu/archiv/aktual/uranhatasai.html> Letöltve: 2016. április 3.

²⁴ European Agency for Reconstruction

²⁵ Emergency Assistance Programme

²⁶ 2015. június 23-ig 112 állam ismerte el Koszovót független államnak (és 76 lépett diplomáciai kapcsolatba vele). Ebből 109 ország ENSZ tagállam is egyben (a nem ENSZ tagállam országok közül a [Tajvan](#), a [Máltai lovagrend](#), a [Cook-szigetek](#) és [Niue](#) ismerte el a függetlenséget), ami a szervezet 193 tagjának 56,5%-a. Az [Európai Unió](#) 28 tagállamából 23 ismeri el a függetlenséget (82%), a [NATO](#) 28 tagállamából 24 (86%), míg az [Iszlám Konferencia Szervezetének](#) 57 tagállamából 34 (60%).

https://hu.wikipedia.org/wiki/Koszov%C3%B3_f%C3%BCggetlens%C3%A9g%C3%A9t_elismer%C5%91_orosz%C3%A1gok Letöltve: 2016. április 3.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

sa annak vezetésébe. Koszovóban a mai napig előfordulnak zavargások,²⁷ ahol a KFOR igyekszik fenntartani a rendet.

HÁBORÚS HÉTKÖZNAPOK

A támadások megindulásakor a bombázásokat a helyi magyarok csak televízión keresztül szemlélték, ugyanis eleinte a Vajdaság nem volt célpont. Naponta többször megszólalt a légiriadó jelző sziréna, de ez így volt az ország egész területén. A sziréna által kiváltott kezdeti félelmet és szorongást hamar felváltotta a megszokás és az unott közöny. A légi veszélyt – csakúgy, mint annak megszűnését – 60 másodpercen át tartó folyamatos szirénázás jelezte. Alig pár nappal később azonban már Vajdasági városokat is találat ért. Szabadkát több mint 3 héttel a bombázás megkezdése után érte az első támadás, ráadásul sűrűn lakott területre hullottak a bombák.²⁸

A már említett radar kocsik megjelenését követően az emberek őjrátatot szerveztek a saját utcájukban, így akadályozva, hogy a radar kocsik bejusson a lakott területre. Ami leginkább megmaradt a bombázások idejéből, az az egy soha el nem felejthető érzés: sehol sem vagyunk biztonságban! Ha az ember a házban marad a bombázáskor, az könnyen rádől vagy akár az ablakon keresztül eltalálhatja egy repeszdarab. Ha a pincébe menekül, rádőlhet az egész épület, s nem tud kijutni. Ha a szabad ég alatt marad, akkor védtelen célpontja a bombáknak.

A vajdasági magyarság helyzete cseppet sem volt egyszerű, mindenkiben vegyes érzések kavargotak. A férfiakat elvitték Koszovóra – vérünket adni egy hazáért, ami nem is az övék – mindezt az érzést csak megerősítette a tény, miszerint a lakosság számarányához képest aránytalanul sok kisebbségi fiatalot soroztak be (magyar, horvát, német stb.). Magyarország megnyitotta légtérét a NATO repülőgépeinek, a taszári bázisra nemzetközi erők költöztek be, s tulajdonképpen az Anyaország minden rendelkezésére álló segítséget megadott az Észak-atlanti Szövetségnek. Vajdaságból szemlélve az emberek úgy érezték, hogy Magyarország cserben hagyta őket, magukra maradtak, őket érintő kérdésekben döntöttek, nélkülük. Apró dolgok ugyan enyhítették ezt az érzést: például az áramszünetek időszakában Magyarország adott át villamos energiát, amivel az északi városok tudtak gazdálkodni, illetve a zöldhatáron átszökött férfiakat – akik általában önként jelentkeztek a határ magyar oldalán – mély együttérzéssel fogadták, s adtak nekik menekültstátuszt.

²⁷ Albán tüntetők Molotov-koktélt dobáltak a kormány épületére, ahol az egyik ablak lángra is kapott <http://www.slobodnaevropa.org/media/video/nasilni-sukobi-u-pristini/27478502.html>; majd nem sokkal később levezelték egy szerb templomot Pristinában <http://www.telegraf.rs/vesti/1943332-urinirali-po-srpskom-hramu-u-pristini-divljacko-ponasanje-albanskih-demonstranata-video> ; letöltve: 2016. április 12.

²⁸ Április 15-én este hullott az első bomba Szabadka külvárosára, Kisradanovára. A Ferenci Ibolya utca két lakóházát érte találat, de a környékben több ház is megrongálódott. A környező utcákban található lakóépületek udvaraiba hullottak a repeszdarabok, és csak a szerencsének köszönhető, hogy emberi áldozatot nem követelt ez a NATO-támadás. www.hetnap.rs, Letöltve: 2016. április 4.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

A katonaképes férfiakat besorozták. Édesapám egy egészségügyi tartalék alakulatba került, amelyik a Vajdaságban maradt. A közvetlen harcokban szerencsére nem vettek részt, viszont ők kezelték a harcokból hazatért, főleg lelkileg meggyötört katonákat. Soha nem mesélt ezekről a fiatalokról, sem a történeteikről. Amire én emlékszem, hogy sok évvel a bombázások után is minden hirtelen zajra összerezsent. Egyszer-kétszer előfordult, hogy amit nem fogyasztott el a katonai ellátmányából, azt hazahozta, mint például néhány tasak teát (előrecsomagolt, egyadagos, instant verzió). Jellemző, hogy miután megittuk, egész délutánra „kiütött” minket a meleg ital. Ekkor vált világossá, hogy a katonai ellátmány nem volt mentes a nyugtatóktól.

Szinte nem volt olyan nap, amikor az ország ne borult volna sötétségbe. Az áramszünetek gyakori jelenségek voltak, a gyertya pedig fogyóeszköz – alig pár hét elteltével hiánycikké vált (ez is) a boltokban. A városi közvilágítást szinte minden este kikapcsolták. Általános termékhiány volt; például olaj és cukor hetente egyszer érkezett az üzletekbe, s családonként csak 1-2 csomagot lehetett vásárolni. Mindenért sorba kellett állni: még a kenyérért és a tejért is. A katonaságon és a rendőrségen kívül szinte senki más nem használt gépjárműveket az üzemanyaghiány miatt. Benzint csak feketén lehetett szerezni és aranyárban mérték. A lakosság inkább a rendkívüli helyzetekre tartogatta a német márkáért megvásárolt 5-10 liter üzemanyagát. Az iskolák új rendeltetést kaptak: egy részük Koszovóból menekült szerbeknek adott otthont, más iskolák laktanyákká alakultak át.

A hadi helyzetre való tekintettel befagyasztották a fizetéseket, és mindenki 600 dinárt kapott (ez akkor 50 német márkának felelt meg). A viszonyítás kedvéért megemlítem, hogy egy négytagú család villanyszámlája 2 000 dinárt tett ki, ami a hadi helyzetre való tekintettel nem csak az áramfogyasztást, hanem mindenféle külön adókat is tartalmazott. Aki nem fizette ki a számláját, megvonták tőle a szolgáltatást. Ugyancsak a hadiállapotról való tekintettel a vállaltoknak 5 naponta el kellett számolniuk a jövedelmet és befizetni az adót az államkasszába.

A cenzúra rendkívüli méreteket öltött. Egész nap propaganda műsorokat sugárzott minden létező adó. A kábeltévé-szolgáltatók – elmondásuk szerint felsőbb utasításra – a híradók idejére kikapcsolták a magyarországi adókat, mivel azok „ellenségesen kezelik a Jugoszláviával kapcsolatos híreket”.

A katonákon és rendőrökön kívül félkatonai alakulatok járták az országot, így Arkan és tigrisei többször megfordultak Szabadkán is. Az állig felfegyverzett, sokszor napközben is alkohalmámorban úszó, harsány csoport minden alkalommal nagy riadalmat keltett a lakosságban. Élénken él bennem a kép, ahogy Palics egyik legszebb utcáján, a Split-i fasoron (ez az utca köti össze a település központját a tóparti sétánnyal; lakóházak helyett villák kapnak itt helyet) hatalmas katonai járművek vonulnak, mindenütt rosszarcú fegyveresek lógnak a kocsin, s hazafias dalokat ordítanak. Utóbb megtudtam, hogy a Split-i fasoron foglaltak maguknak szállást – az egyik szállodába költöztek be önkényesen Arkan tigrisei – szerencsére csak pár napra.

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

A bombázásokkal egyidejűleg az Otpor (Ellenállás) mozgalom is megkezdte politikai kampányát, melynek eredményeképpen 2000. október 5-én megdöntötték a milosevicsi diktatúrát. A mozgalom egyetemistákból szerveződött, akik rádióműsorokon, később békés tüntetéseken keresztül hamar eljutottak a tömegekhez. Egyre több embert vittek az utcára, sikerült maguk mellé állítani a rendőrséget és a katonaságot, majd egy „vértelen forradalomban” megdönteni a rendszert.

NAPJAINKBAN

17 évvel a bombázások után Szerbiában még mindig érezhető a légingsapások hatása. Még mindig vannak lerombolt épületek, létesítmények, amiket nem állítottak helyre. Egyrészt nem volt rá pénz, másrészt mementóként ott lebeg a mai kor fiatalsága felett. Sajnos ez utóbbi csak erősíti a nacionalista, a NATO ellenes, és a „nem adjuk Koszovót” hangulatot a társadalom nagyobbik részében.

Gazdaságilag azóta sem sikerült igazán talpra állnia az országnak. A bombázások befejezése óta hét kormány vezetete már az országot (a hetedik jelenleg van hatalmon), sikerességüket majd az utókor ítéli meg. Generációk nőttek fel, szüleiktől a „jövőre jobb lesz minden” mottót hallva; évek teltek el s nem lett könnyebb a megélhetés. Az emberek belefáradtak a mindennapi küzdelembe. Ma fiatalok és középkorúak (családjaikkal együtt) tízezrei látják kilátástalannak a jövőjüket Szerbiában, kivándorolnak, és telepednek le olyan országban, ahol a fizetésükből meg is tudnak élni. Eleinte csak a diplomások indultak útnak, ma viszont már a szakmunkások is.

Az embereket meggyötörték a háborús évek, s az azt követő időszak, fizikailag és lelkiileg egyaránt. Nőtt a rákos megbetegedések száma, s a halálesetek több mint 50%-a szív és érrendszeri betegségek miatt történik. A fokozott stressz része a mindennapoknak: a társadalom nagy része nem tud, vagy csak nagy lemondások árán tud megélni a fizetéséből, így folyamatosan a megélhetés körül forognak a mindennapok. Poszttraumás stresszben több mint 40 ezer egykori katona szenved, de ez az időszak a hétköznapi emberekben sem múlt el nyomtalanul. Nagyon sokan még ma is összerezzennek a hirtelen zajokra, de legfőbb jellemzőként egy általános bizalmatlanság, folyamatos gyanakvás érzése van jelen. S persze az egyre halványuló gyász, s a szerettek soha meg nem szűnő hiánya: szinte minden családnak vannak veszteségei – ki a gyermekét, ki a testvérét, ki a szülőjét veszítette el a '90-es évek balkáni háborúiban.

FELHASZNÁLT FORRÁSOK

1. Padányi József: A menekültek és hontalanok visszatelepítése Bosznia-Hercegovinába. Hadtudomány 2000/2. 116-121. oldalak.
2. The Lessons and Non-Lessons of the Air and Missile Campaign in Kosovo; Anthony H. Cordesman; revised August 2000

HADTUDOMÁNYI SZEMLE

2016. IX. évfolyam 2. szám

3. Environmental recovery of Yugoslavia: monograph ; ENRY 2001 ; [the monograph is based on the papers presented at the First International Conference on Environmental Recovery of Yugoslavia, Belgrade, September 27 to 30, 2001]
4. Depleted Uranium in Serbia and Montenegro - Post-Conflict Environmental Assessment in the Republic of Yugoslavia; UNEP; 2002
5. Volt egyszer egy ország: Jugoszlávia létrehozása és széthullása: [Tóthfalu, 2003. június 21.]. Megjelenés: Tóthfalu: Logos: Széchenyi István Stratégiakutató és Fejlesztési Intézet, 2003
6. Major Nándor: Egy állameszme tündöklése és bukása: Jugoszlávia létrejötte és széthullása, Újvidék, Forum kiadó, 2013
7. Jakus János: Nato légitámadó-hadművelet Jugoszlávia ellen 1999, Közép-Európai Folyóirat, 4. évf. 3-4. szám, 2011
8. Juhász József: Volt egyszer egy Jugoszlávia, Aula Kiadó, Budapest, 1999
9. Juhász József – Magyar István – Tálás Péter – Valki László: Koszovó, egy válság anatómiája, Osiris Kiadó, Budapest, 2000

INTERNETES FORRÁSOK:

1. www.veritas.org.rs
2. www.nato.int
3. www.hrw.org/
4. www.au.af.mil/
5. <http://militaryhistory.about.com/>
6. www.b92.net/
7. <http://csis.org/>
8. www.batut.org.rs
9. www.vreme.com
10. www.akademediasrbija.com
11. www.kurir.rs
12. www.pbs.org
13. <http://tass.ru/>
14. www.ec.europa.eu/enlargement/archives/ear/serbia/serbia.htm